

Petras Šalčius

Lietuvos ekonomistas, kooperacijos teoretikas ir praktikas, profesorius, spaudos darbuotojas. Gimė 1893-01-25 Čiudiškiuose, Prienų valsčiuje. Mirė 1958-04-22 Kaune, palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

1913 m. baigė Marijampolės gimnaziją, 1918 m. – Maskvos universitetą (teisę) ir Aukštuosius kooperacijos kursus prie Šaniavskio liaudies universiteto (Maskvoje). 1918 m. grįžo į Lietuvą ir pasišventė kooperacijos idėjos įgyvendinimui. Apsigyveno Kaune.

1919–1920 m. Lietuvos Respublikos Prekybos ir pramonės ministerijoje kartu su kitais įsteigė Kooperacijos departamentą ir tapo jo direktoriumi. Parengė „Kooperacijos bendrovių ir jų sąjungų įstatymą“ (priimtas 1919 m., veikė iki 1940 m.). 1920–1925 m. ir 1928–1930 m. – Lietuvos kooperacijos bendrovių sąjungos valdybos pirmininkas, aktyviai plėtojo kooperatyvų ir kooperacijos sąjungų „Lietūkio“, „Pieno centro“ ir kitų tinklą šalyje, jų ryšius su tarptautinėmis kooperatinėmis organizacijomis. 1925 m. įsteigė Lietuvos kooperatyvų tarybą. 1925–1929 m. ir 1937–1940 m. buvo valdybos pirmininkas. 1933 m. įkūrė Lietuvos kooperatininkų draugiją.

1922–1940 m. ir 1945–1946 m. dėstė Lietuvos universitete (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universitetas); 1930–1940 m. buvo VDU Politinės ekonomijos ir statistikos katedros vedėjas, profesorius (nuo 1935 m.), ekonomikos daktaras (1939 m.). 1940 m. nuo sausio iki rugsėjo mėn. buvo prorektorius. 1919–1940 m. redagavo kooperacijos žurnalą „Talka“, 1939 m. priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą. 1940–1950 m. dirbo Vilniaus universitete. 1942–1944 m. – Lietuvos teisės ir ūkio istorijos instituto direktorius. Nuo 1942 m. – Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys.

Po karo, pakvietus senus darbuotojus grįžti į darbą, P. Šalčius įsidarbino Kauno ir Vilniaus universitetuose. Kaune dėstė politinę ekonomiją, Vilniuje – ūkio istoriją. Buvo išrinktas LMA Ekonomikos instituto vyr. mokslo darbuotoju. 1946 m., pasibaigus mokslo metams, kartu su 15 kitų dėstytojų iš Kauno universiteto buvo atleistas. Tačiau Vilniaus universitete dar dėstė iki 1950 metų. Tais metais už kolūkinės santvarkos kritiką buvo atleistas ir iš VU Ekonomikos instituto. Profesorius liko be pragyvenimo šaltinio, jautėsi niekam nereikalingas. 1956 m. P. Šalčius vėl priimtas į darbą Ekonomikos institute mokslo darbuotoju, bet dėl prastėjančios sveikatos tinkamai darbuotis nepajėgė.

P. Šalčiaus pagrindinė mokslinio darbo sritis – Lietuvos ūkio istorija. Propagavo smulkiąją kooperaciją kaip atsvarą monopoliniam kapitalui ir nacionalinio ūkio plėtros pagrindą, parašė pirmuosius lietuviškus vadovėlius apie kooperaciją, organizavo pirmuosius kooperatininkų kursus. Tyrinėjo Lietuvos ūkio (žemės ūkio, pramonės, prekybos, transporto, finansų, kredito, kooperacijos, baudžiavinių manufaktūrų), valstiečių, ekonominės minties istoriją. Paskelbė apie 600 originalių ir verstų publikacijų.

Svarbiausi veikalai: „Visuomenės ūkio teorijos“ (1927), „Kooperacija“ (1931), „Ekonomika“ (dvi dalys, 1931–1932), „Ekonomikos pagrindai“ (1933), „Ekonominės doktrinos“ (1935), „Žemės ūkio organizacijos Lietuvoje iki 1915 m.“ (1937), „Lietuvos žemės ūkio istorija“ ir „Lietuvos prekybos istorija“ (abu išleisti 1998).

Petro Šalčiaus ir jo brolio Mato Šalčiaus atminimas įamžintas 1993 m. jų gimtojoje sodyboje atidengta memorialine lenta. 1994 m. memorialinė lenta atidengta ir Kaune, ant namo V. Putvinskio g. 12, kuriame 1922–1958 m. gyveno profesorius P. Šalčius. 2006 m. Kaune Romainių gatvė pavadinta brolių M. ir P. Šalčių vardu.

Parengė

LMA Organizacinio skyriaus
vyriausioji specialistė Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.
Lukoševičius, Vincentas. Profesorius Petras Šalčius kaip kooperacijos teoretikas. Pinigų studijos, 2003, Nr. 4.
Nuotrauka iš Visuotinės lietuvių enciklopedijos.